

**KULTURA SELFIZMA – ESEJ O INTERNACIONALNOM
BONTONU U VIRTUELNOJ KULTURI**

**SELFIE CULTURE – AN ESSAY ON INTERNATIONAL
GOOD MANNERS IN VIRTUAL CULTURE**

Sažetak

Ovaj esej pokušava postaviti pitanje bontona, kulturoloških implikacija i fenomena selfizma kao posljedice novih tehnologija kakve su društvene grupe, touch screen i video. Kultura kao obilježje grupe i individue, definirane određenim vremenom i prostorom, zahvaćena je stalnim procesom promjena. Sa WiFi tehnologijom i komunikacijskim napravama nova pravila ponašanja se usvajaju u tradicionalnim kulturama. Užurbanost da se bude konektovan, a ostane u isto vrijeme anonimn, nije samo moda internacionalne kulture umreženih anonimusa već imperativ komuniciranja danas.

Kakva je nova internacionalna kultura u virtuelnom prostoru i vremenu temeljena na filmskom jeziku vizuelne komunikacije i videotehnologije? Da li kultura uslovljena ovom tehnologijom ima nove stereotipe? Koji je ljudski jezik komunikacije u ovoj internacionalnoj kulturi? Da li engleski jezik može ostvariti izgubljeni babilonski san?

Ključne riječi: kultura, stereotipi, selfizam, imidž, ekran, komunikacije, touch screen, virtuelni svijet

Summary

The intention of this essay is to discuss the question of good manners, selfie phenomenon and cultural implications that have emerged as a consequence of wide spread new technologies and social networking, touch screen and video. Culture as the inherent feature of a group and individual both is defined by a given space and time and is in constant

changing mode. With Wi-Fi technology and communication gadgets, the new conducts and behaviors are being introduced into the traditional cultures. Taking the fast lane of connectivity but in the same time remaining in the slow lane of anonymity is not just a fad of anonymous' networking of international culture, but the main communicating feature today.

What is the quality of new international culture in the virtual space and time defined by picture in motion language of visual communication (film grammar) and technology video devices? Does the culture based on this technology make the new stereotypes? What is the human language for communication in this international culture? Can English be the long lost Babylon dream fulfilled?

Keywords: *culture, stereotypes, selfie, image, screen, communication, touch screen, virtual realm.*

Nakon što je u engleskoj lingvistici uvedena nova riječ za fenomen selfizma, kao *selfie*, tj. snimanje sopstvenih fotografija i postavljenje i *sherovanje* istih na društvenim mrežama i ličnim profilima na internetu, Američko društvo psihijatara nedavno je potvrdilo da je snimanje selfija duševni poremećaj, a bolest pod nazivom selfitis se tretira kao opsesivno-kompulzivni poremećaj. To je želja osobe da uz pomoć fotoaparata ili kamere snimi sopstvenu fotografiju i sliku postavi na internet, a sve u cilju da se nadomjesti nedostatak samopoštovanja i ispuni praznina u odnosima sa drugim ljudima. Granični selfitis je tako snimanje do tri slike, bez postavljanja na društvene mreže. Akutni selfitis je postavljanje od tri do šest selfija dnevno na internet, a hronični uključuje dnevno postavljanje preko šest sopstvenih fotografija na lične profile u virtuelnom svijetu.

Voajerizam i egzibicionizam do sada su tretirani kao individualni psihološki fenomeni, a ne socijalne devijacije. No, pojavom selfizma kao fenomena i psihološkog poremećaja socijalna patologija morat će da proširi klasifikacije u svojim metodologijama, u skladu sa novonastalom medijskom situacijom koja preuzima kontrolu nad našim ličnim životima i oduzima privatnost.

Virtuelna druženja odvajaju nas od realnosti. Što više napredujemo tehnološki, dalje smo od stvarnosti. Zašto se radije slikamo, *photoshopiramo* i *uploadujemo*, umjesto da jednostavno budemo u trenutku u kome jesmo?

Ovako izgledaju tri vizuelna stereotipa kulture selfizma u globalizovanom i tehnološki virtuelnom svijetu internacionalne kulture: flašica vode, zgrčena leđa i tipkanje na *touch screenu*. Sherovanje, tvitanje, lajkovanje, surfanje, uploadovanje i slično jesu karakteristike nove internacionalne tehnološke kulture iz koje se rađa selfizam. Ovaj arhetip nekadašnje aerodromske kulture postao je imperativ današnje kulture selfizma, kao neminovne posljedice tehnološkog razvoja i jeftinog pristupa komunikacijama i transportu. Iz perspektive čovjeka u sfumato-boemskoj fotelji prošlog stoljeća, koji je imao sve historijsko vrijeme na raspolaganju i moć da uživa u njemu, današnji kulturni kontekst virtuelnog prostora i vremena je čista naučna fantastika. Izgleda polirano, očišćeno i fantazmagorički. Ali razvoj nužno ne podrazumijeva i napredak. Koje su vrijednosti iz onoga vremena koje bismo zadržali da kojim slučajem možemo birati između sada i onda?

Zasigurno da bismo izabrali mir, sigurne plaće, besplatno školstvo i zdravstveno osiguranje, kvalitetno obrazovanje, stambenu i penzionu stabilnost. Sistem kontrole ne bismo izabrali, ali smo ga u svakom slučaju dobili u drugom tehnološki sofisticiranijem obliku nadgledanja – Google Earth, GPS, WIFI, IP, G3 itd. Mediji danas nisu više kontrolori društvenih vrijednosti, već kreatori, a ono što je nekad bila kritika zbog koje su se davale ostavke i „letjele glave“, danas može da se ponavlja, emituje, lajka i tvita bez ikakvih posljedica. U pitanju je nivo prihvatljivog u definiranju nove internacionalne kulture selfizma uslovljene tehnologijom *touch screena* i interneta, putem kojih nam je cijeli svijet, a ujedno i ništa realno, na raspolaganju. Ovdje se zapravo radi o trci sa realnim vremenom koje je zaleđeno u pravougaonom obliku audiovizuelnog virtuelnog *screena*, kome se pristupa jednim klikom kažiprsta.

Kaže se da je kultura nastala kada je egipatski bog Oziris prestao da jede, a judeokršćanski prorok Abraham žrtvuje ljude. Odvojili smo se od kanibalizma i katarzičkog puštanja krvi drugim ljudskim bićima. Ali zato iste imamo priliku lajkati i tvitati, diskutovati o njima, pa čak i „selfirati“ na društvenim mrežama. Mislimo da smo izvojevali bitku slobode riješivši se ograničenja represivnih sistema, otvorivši vrata tehnološkim napravama i virtuelnim društvenim mrežama u zamjenu za realno komuniciranje sa drugim ljudskim bićem. Mreže i sprave za mreže počele su da nas definišu i mijenjaju. Ljudsko se pretvara u mehaničko. Zbunjeni u kapitalizmu ambicije, pohlepe, površnosti i prevara, postajemo bijesni ili umrtvljeno depresivni. Katarzu doživljavamo voajerski, sa mogućnošću bežične daljinske kontrole agresivnog sadržaja u virtuelnom svijetu interneta i *touch screena*. Slobodni smo da jednim potezom prsta na *touch screenu* ili daljinskom upravljaču biramo ono što nam je već izabrano. A sve je dostupno za surfanje. Surfanje nam dopušta površinski uvid u stvari. Ne ronimo po dubinama, već surfamo po površini. Masovna poplava informacijama sa televizije, bilborda, telefona ili tableta samo nas je učinila lijenima za razmišljanje ili bilo kakvu akciju.

Fenomenologija lajkanja na veoma sistematski način oduzima nam pravo na mišljenje kao i funkcionalnost dijela mozga koji se bavi razmišljanjem, tj. formiranjem sopstvenih stavova i sudova na prethodno zasnovanim tuđim stavovima, koji se strukturiraju preko naših emocija, iskustva i naučenih obrazaca razumijevanja. Dakle, moć rasuđivanja nam je oduzeta institucijom lajkanja. Uskoro ćemo mozak prestati da koristimo za bilo šta drugo osim logovanja na kojekakve društvene grupe na internetu i memorisanja lozinki.

Jedna od najvažnijih karakteristika ljudskog roda je da je čovjek sposoban za kulturu, tj. sistematsko uzgajanje određenih stvari koje mu definišu životni prostor i okolnosti. No, sasvim je uredu da živimo u novom medijskom dobu i sa komunikacijama svedenim na realno vrijeme i virtuelni prostor, što nam olakšavaju svakodnevnicu. Izgleda da smo tu svakodnevnicu podredili zahtjevima i mogućnostima tehnologije koja bi trebalo da nam olakšava put do bržeg rasuđivanja. Umjesto toga, napravili smo

novu internacionalnu kulturu selfizma kojim se brišu granice privatnog i javnog prostora i zbivanja. Umjesto da više nalikujemo ljudima, tj. da preciznošću vježbamo svoj mozak za evolutivne domete, internetske grupe postale su mjesto na kojima se svodimo na niže vrste živih bića.

Ova tzv. aerodromska kultura selfizma i surfanja (drugim riječima: „sve je na Googleu“, ma koliko mu tačnost i istinitost bila upitna) zapravo nije kultura. Predstavlja spoj kulturnih elemenata koji se dodiruju, ali ne miješaju. Kultura kao obilježje grupe i individue, definirane određenim vremenom i prostorom, zahvaćena je stalnim procesom promjena. Pri tome se njena fluidna narav nikada ne mijenja. Stalna fluktuacija kultura na aerodromskim sjedalima nije dopuštala da se formira jedan arhetipski kulturni obrazac. Iako je *business dress code* ili „farmerice i ruksak“ bio potencijalni kandidat za oformljavanje ove kulture, ipak ostao je u domenu popularne kulture kohezivnih društvenih grupa. Dolaskom WiFi i *touch screenova* tzv. aerodromska kultura se internacionalizirala i aklimatizirala u tradicionalnim kulturama i stvorila preduslove za razvoj (ne)kulture selfizma.

Užurbanost da se bude konektovan, a ostane u isto vrijeme anonimn, nije samo moda koju odbijaju dalekovidni stari ljudi sa debelim ili osteoporotičnim drhtavim prstima. To je kulturni imperativ koji nas određuje kao pripadnike ili odbačenike iz internacionalne kulture društvene umreženosti. Jesmo li pametniji? Sretniji? Manje gladni ili žedni? Prosvjetljeniji? Možda bolje rečeno, ozračeniji, s obzirom na sve više studija koje pokazuju štetnost bežičnih tehnologija. Dakle, da li se išta suštinski promijenilo nabolje u našem životu ako smo primili taj ili onaj mail, poruku, odgovorili na nečiji zahtjev, nešto lajkali, tvitali ili objavili svijetu neku sopstvenu beznačajnost, selfi bez realnog učešća u stvarnom životu samo kako bismo bili prisutni u globalnoj internacionalnoj kulturi umreženih anonimusa koji potiču iz sopstvenih kulturoloških grupacija koje se u virtuelnom prostoru i vremenu ne dodiruju realno, ali se itekako miješaju i proždiru međusobno.

Kultura se može posmatrati kao uzgajanje pragmatizama koji definiraju individuu u njenoj pripadnosti društvenoj grupi. U ljudskoj prirodi je da traži sebi slične, tako formirajući plemenske arhetipe, koji individui pružaju sigurnost i definiraju je u odnosu na drugo i drugačije. Prema jednoj staroj anegdoti islamskog kulturnog miljea, Proroku je došao neki čovjek i pitao šta da uradi kad dođe ponovo u selo u kome svi imaju povez preko jednog oka, iako on sam vidi dobro na oba oka. Prorok mu je odgovorio: „Pokrij i ti jedno oko“. Priroda interneta upravo pokazuje da se društvene grupe i forumi prave među sebi sličnima, tj. onima koji se trude da budu prihvaćeni u grupi. Iako niste istomišljenik određene diskusije, vaše neslaganje sa ostalima definira grupne plemenske arhetipe. Kulture su zatvorene i neukrotive, jer je strah od dezintegracije jači od mogućnosti kombinacije. Kultura itekako pokazuje svoje zube proždirući i usisavajući druge „manje kulturne“, stavljajući im povez na jedno ili oba oka kao pristupnu članarinu.

Koja je kultura jača u virtuelnom prostoru i vremenu definiranom filmskim jezikom i videotehnologijom? Da li internacionalna kultura egoistično guta nacionalne? Da li uopće koncept internacionalne kulture može postojati? Da li je selfizam odraz nove globalizacije internacionalne medijske interaktivnosti, ili je to samo jedna nova globalna masa umreženih *on-the-go* bezličnih individua koje zadržavaju svoj nacionalni ili religijski identitet, a ne vide kontrolu nad svojim profilom u *cloudu* koju drži „vlasnik neba“, tj. tehnologija mreža? Jedan od najznačajnijih elemenata po kome se kultura identifikuje i definira je jezik. A kojim jezikom govori vlasnik neba? Iako je vizuelni jezik fotografije univerzalan, te stoga selfiji imaju bezgraničnu moć komunikacije, pristup tehnologiji koja ih omogućava je ipak engleski jezik.

Zasigurno da bi jedan elokventni, eruditni Englez bio izgubljen u komunikaciji internacionalnim engleskim jezikom, jezikom aerodroma, koji je jezik bez prepozicija, članova, bez svih mogućih glagolskih oblika osim infinitiva i sadašnjeg vremena, gutanjem vokala, fonetskim i akcentualnim izvitoperenostima, ili

povratkom piktografiji i brojkama koje se u porukama koriste radi štednje vremena.

Izgleda da ovaj novi engleski postaje obilježje internacionalne kulture. Ukoliko ga dobro govorite, niste razumljivi. Ukoliko ga ne govorite, niste internacionalni. Ako ga govorite gramatički ispravno, ali sa akcentom, niste asimilirani u kulturnu grupu definiranu engleskim jezikom. Ali izgleda da oni koji ga govore prave novi internacionalni jezik i, konsekventno tome, novu kulturu.

Svrha jezika je da prenese poruku i ostvari komunikaciju. Tako internacionalni engleski potpomognut bukvarskom piktografijom obavlja svoju funkciju u determiniranju ove kulture. Slični pomalo na uobraženi pokušaj čovjeka da se domogne neba praveći Babilonsku kulu. U Knjizi Postanka ovaj čin čovjekove uobraženosti Bog je kaznio tako što je pomiješao jezike i raštrkao ljude po svijetu. Nisu više bili jedna zajednica, već su počeli da prave svoje male zasebne kulture. A tako neujedinjeni udaljili su se od neba i jedni od drugih, ušuškani u sopstvene plemenske arhetipe.

Učahureni anonimusi rekonektovani su danas u virtuelnoj internacionalnoj kulturi, jer jezik selfija je univerzalni vizuelni jezik. Neminovno je da nova internacionalna kultura stvara sopstvene arhetipe koji su obilježeni tehnološkim napravicama i engleskim jezikom. Hoće li ta nova kultura biti oslobođena stereotipa?

Na osnove bontona, kao kulture držanja i komunikacije u realnom svijetu, ne mora se više obraćati pažnja, tako da način pozdravljanja, rukovanja ili blizina u držanju u odnosu na drugu osobu dobijaju nove fleksibilne norme internacionalnog karaktera, tj. nebitne. Ukoliko stari poznanik odbije da se rukuje sa sagovornicom, jer je prosvijetljen islamskom kulturom, ili ukoliko se Španac naljuti jer ste se rukovali umjesto zagrlili pri upoznavanju, a opalite šamar Francuzu jer vas je poljubio iako vas vidi prvi put i zgrozite se nad kikotanjem i grljenjem pokrivenih žena među sobom koje bi trebalo da odaju istinski duh prosvijećenosti religijom umjesto lezbijskih konotacija, koje vam nameće vaša kulturološka stereotipija, niste pripadnik

internacionalne kulture. Još uvijek stereotipi vašeg kulturnog ozračja nisu progutani u internacionalnu kulturu, a vi ste u njoj samo na aerodromu kao slučajni prolaznik.

S obzirom da plemenski karakter kulture aktivira agresivnost u odnosu na ono što ne pripada grupi, tako internacionalna kultura agresivno guta sve ono što ne stavi poveza na ono oko kojim se odražava pripadnost. Kultura se brani od utjecaja sa strane i radi na tome da se arhetipska podloga na kojoj je formirana ne raspadne. Lijepljenje rupa u formiranju nove kulture rezultira stereotipijom. Ona je adhezivni materijal pomoću kojeg svaka kultura agresivno proždire sve što joj ne pripada.

Hoće li nova internacionalna kultura selfizma, pored spondilozе, očnih bolesti i lošeg engleskog jezika, da dovrši Babilonsku kulu i proguta ostale manje kulture? Ili su različni konektovani anonimusi u internacionalnoj kulturi samo pijuni u rukama vlasnika tehnologija koje definira kulturološko-virtuelno vrijeme i prostor, a selfizam, kao kulturološki fenomen, ljepilo kojim se osigurava opstanak (i profit) novih tehnologija sve više udaljenih od realnosti. Ako iz ove kulture selfizma slijedi selfitis kao bolest, da li onda naša internacionalna kultura raste na nezdravim temeljima virtuelnog svijeta i tehnologije koja je sama sebi svrha? Udaljavamo li se tako od naše ljudske prirode, realnosti i kulture koja nas definiše kao pripadnike ljudskog roda?